

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

*Maritiem erfgoed
behouden voor
de toekomst*

Schrijf geschiedenis: draag jouw steentje bij aan het erfgoed onderwater

In deze brochure lees je wat je kunt doen wanneer je als duiker, visser of recreant in aanraking komt met erfgoed onderwater en hoe je kunt helpen ervoor te zorgen dat deze archeologische resten niet verloren gaan.

Een belangrijk deel van ons archeologisch erfgoed in Nederland ligt onderwater. Denk aan verdronken landschappen, bewoningsresten van prehistorie tot middeleeuwen, scheepswrakken en andere archeologische resten. Het erfgoed is vaak goed bewaard gebleven, maar tegelijkertijd ook kwetsbaar. De bedreigingen worden gevormd door veranderende natuurlijke omstandigheden, maar ook door menselijk handelen.

Archeologische vindplaatsen onderwater bevatten veel gegevens over een uniek deel van de geschiedenis van Nederland als maritieme natie. Zelfs de kleinste details dragen soms groots bij aan het verhaal over ons verleden!

Wat is erfgoed onderwater?

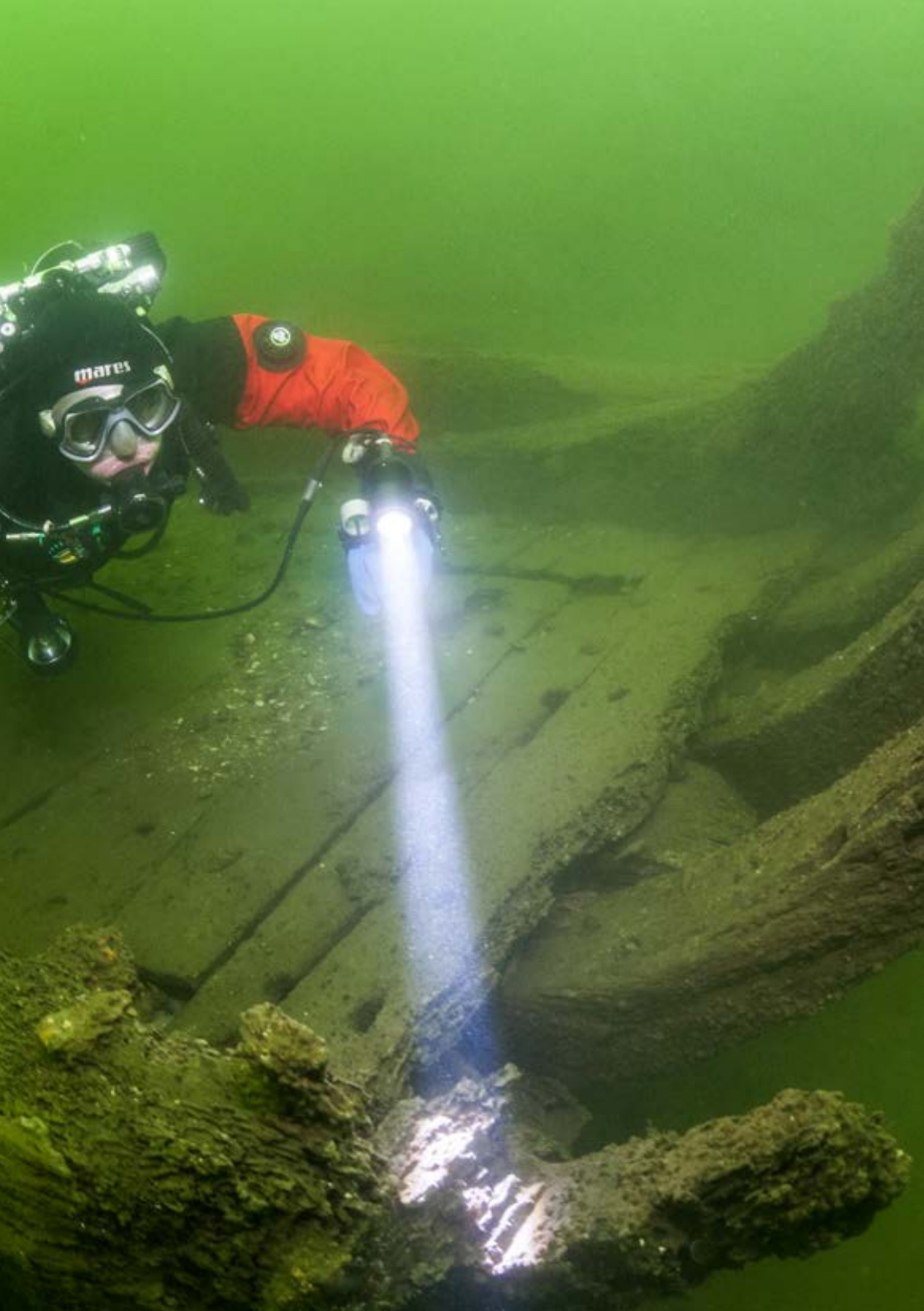
Nederland is in het verleden en heden gevormd door onze relatie met het water. Het transport van mensen en goederen vond vooral plaats over het water. Het water is altijd veranderlijk geweest: kusten en rivierlopen zijn in de loop van de eeuwen steeds weer van plek verlegd en wateren zijn bedijkt of ingepolderd.

Door al deze veranderingen in het waterlandschap treffen we de resten van ons maritiem verleden soms aan op onverwachte plaatsen, die voor veel mensen onbekend zijn. Het gaat dan om verdronken landschappen en bewoningsresten van prehistorie tot nu, brug-, kade- en havenconstructies, afvallagen, scheepswrakken en zelfs resten van een kasteel of tempel.

Waardoor wordt het erfgoed onderwater bedreigd?

Het erfgoed onderwater is vaak goed bewaard gebleven, maar tegelijkertijd ook erg kwetsbaar. Door veranderende stroming komen scheepsresten bijvoorbeeld weer vrij te liggen aan het bodemoppervlak, wat ze blootstelt aan aantasting.

De mens zelf vormt misschien wel de grootste bedreiging. Dat kan onbedoeld zijn, wanneer baggeraars bij het opzuigen van zand een wrak beschadigen, of door vissers die onbedoeld archeologische resten opvissen. Maar het gebeurt ook steeds vaker doelbewust: bergers die op zoek zijn naar zilver of porselein uit VOC wrakken en wrakkenlopers die metalen wrakken opknijpen en verkopen als schroot.

Kunnen we dan vanwege deze bedreigingen niet beter de objecten die we onderwater zien, direct bergen en op die manier veilig stellen? Het probleem hierbij is dat zomaar spullen naar boven halen vaak slechts geringe informatie oplevert: niet de losse vondst, maar juist de samenhang van vondsten, verbonden met de plek waar ze worden aangetroffen, vertelt het complete verhaal van onze voorouders.

Help mee!

Doordat de vindplaatsen zich onder water bevinden, komen vooral sportduikers en vissers ermee in aanraking. Wat kun je doen als je wrakresten of objecten aantreft? Of als je ziet dat een vindplaats bedreigd wordt?

Het is belangrijk om te bedenken dat kleine veranderingen vaak tot grote verstorin-

gen van de wraklocatie of archeologische vindplaats kunnen leiden.

Door te melden wat je waarneemt, help je archeologen om de resten in samenhang te zien en te relateren aan de plek waar ze zijn gevonden. Dit helpt voor eventueel verder onderzoek, maar ook om het verhaal van die plek in samenhang met haar omgeving te kunnen vertellen.

Meld daarom wat je waarneemt bij info@cultureelerfgoed.nl (locatie, beschrijving van de vondst en type bedreiging) of door middel van het archeologisch vondstformulier: http://fd7.formdesk.com/archis/machu_archeologie_nl

Wat doen we met de informatie?

Alle informatie die bij ons binnenkomt, wordt samengebracht in onze Geografisch Informatie Systeem (GIS). Het toevoegen van nieuwe vondstmel-

dingen zorgt ervoor dat we steeds meer te weten komen en daardoor kunnen we keuzes maken in het belang van de vindplaats of een gebied.

In veel gevallen zullen we niet direct actie ondernemen bij een vondstmelding. Maar als blijkt dat een wraklocatie of andersoortige archeologische vindplaats in gevaar is, proberen we onderzoeksprojecten op te starten of in samenwerking met anderen, waaronder sportduikers, amateurarcheologen en natuurlijk de melders nader onderzoek te doen.

Door het samenbrengen van alle relevante informatie maken we onderzoek mogelijk, vergroten we onze kennis en kunnen we beleidsmatige beslissingen nemen over behoud van het erfgoed voor de langer termijn.

Wat onderzoeken we?

In Nederland beschermen we zo veel mogelijk ons erfgoed in situ. Dit houdt in dat we een scheepswrak of ander waardevol erfgoed onderwater beschermen op de locatie waar het misschien al honderden jaren ligt. Dit kan via een wettelijke bescherming, door het als monument aan te wijzen, maar ook door bijvoorbeeld de locatie fysiek af te dekken om zo de meest bedreigende aantastingen (zoals door paalworm en erosie) te voorkomen of te vertragen. In situ bescherming houdt echter niet in dat er nooit meer onderzoek zal plaatsvinden, want we kunnen met elkaar besluiten dat het nodig is om gericht (opgravend) onderzoek te doen.

Een opgraving organiseren en uitvoeren is kostbaar en duurt soms wel jaren. Hoewel we dit graag zouden willen, kunnen we dus niet alle vindplaatsen onderzoeken of voor eeuwig behouden. Daarom maken we keuzes.

Iedere vindplaats verdient het wel om in die keuze meegenomen te worden. Hiervoor is het nodig om een waardebeoordeling uit te voeren. Wat is bijvoorbeeld de verbintenis van de vindplaats met belangrijke historische gebeurtenissen? Hoeveel weten we uit deze periode?

We kijken ook naar de conditie waarin de vindplaats verkeert en of ook anderen ervan kunnen genieten omdat het bijvoorbeeld een populaire duikplek is. Al deze vragen zijn van belang bij het bepalen hoe waardevol de plek is.

Meer informatie?

Melding doen van een vondst?

http://fd7.formdesk.com/archis/machu_archeologie_nl

Wetgeving en beleid

In Nederland beschermt de Monumentenwet het archeologisch erfgoed, ook als dat op de zeebodem ligt. Meer weten? Kijk op <http://archeologieinnederland.nl/waterbodemarcheologie-beleid-en-ruimtelijke-ordening>

Dossier Maritieme Archeologie

<http://www.archeologieinnederland.nl/nederlandse-archeologie/maritieme-archeologie>

Basis cursus Maritieme Archeologie

Meer weten over onderwater cultuurelfgoed en hoe dit onderzocht kan worden? Volg dan de basis cursus Maritieme Archeologie bij de Landelijke Werkgroep Archeologie Onderwater (LWAOW). Kijk op: <http://awn-archeologie.nl/31/>

Fotografie: Cor Kuyvenhoven, behalve pagina 5 en 6, Paul Voorthuis
September 2014

Wat doe je als je als amateur archeoloog, sportduiker of visser in aanraking komt met erfgoed onderwater? Deze brochure bevat informatie over hoe we er met elkaar voor kunnen zorgen dat de archeologische resten van ons maritiem verleden niet verloren gaan. Cultuurhistorische vindplaatsen onderwater zijn een bron van kennis, voor nu en voor later. Zelfs de kleinste details kunnen groots bijdragen aan het verhaal van ons verleden. En zonder kennis over dat verleden, krijgen we geen begrip van het heden en kunnen we ook geen voorspellingen doen voor de toekomst.

Vragen, opmerkingen of suggesties?

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
info@cultureelerfgoed.nl
tel. 033-4217 456

www.maritiemprogramma.nl

 RCE_Maritiem

 Maritiem Programma